

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת צו - פסח תשפ"ג

בין הטובים לטובים ביותר

תוכן

א' - כניעה אל ה' / א

ב' - השלמות שבכניעה / ג

ג' - ארבע הזדמנויות להיכנע / ה

שאלות ותשובות בענייני חג הפסח / ח

א' - כניעה אל ה'

הכהן או העבד?

בתחילת פרשת צו מופיעה מצוה, שעל פניה נשמעת די מפתיעה: "וְהָיָה אֶת הַדָּשָׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֵלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ אֶצְלֵי הַמִּזְבֵּחַ" (ויקרא ו, ג) - הכהן, שנבחר על ידי ה' יתברך לעסוק כל היום כולו בעבודת הקודש שבבית המקדש, הצטווה לפנות את הדשן - השאריות מאפר הקרבנות.

העובדה שיש צורך לפנות את הדשן אל מקום אחר מובנת מאליה, אולם מה שטעון ביאור הוא מדוע הכהן הוא זה שמצווה לעסוק בזה? מדובר לכאורה במלאכה פחותה המתאימה יותר לעבד או משרת. לכאורה כך היתה צריכה התורה לצוות: "וְבָא הָעֶבֶד וְהוֹצִיא אֶת הַדָּשָׁן". מדוע עבודה זו ניתנה לכהנים משרתי ה'?

אכן, על מנת להבין ענין זה, עלינו להקדים ולבאר את ענין ה"כניעה", וכפי שהוא מתבאר בספר חובות הלבבות.

חובות השכל

ספר "חובות הלבבות" הוא ספר יקר ערך שחובר בספרד לפני למעלה משמונה מאות שנה על ידי רבינו בחיי בן יוסף - אחד מרבותינו הראשונים. הספר חובר

במקור בשפה הערבית, ומאוחר יותר תורגם ללשון הקודש. "חובות הלבבות" פירושו "חובות השכל", שכן "לב" בלשון הקודש פירושו דעת ושכל. וכשמו כן הוא - ספר קדוש זה מלמד אותנו את חובות הדעת של היהודי - מה מצווה היהודי לחשוב על מנת למלא את חובות שכלו כלפי הבורא יתברך.

אז הנה לכם ידיעה חשובה שאולי לא ידעתם עד כה, ורק עבודה היה שווה להגיע לכאן. למדנו שיש "שולחן ערוך" חדש שלא הכרנו עד כה. יש את ה"שולחן ערוך" המוכר לכולנו, שמבאר לנו את חובות האיברים, ומדריך אותנו כיצד להשתמש בידינו, ברגלינו, וכן בפה שלנו - הוא מלמד אותנו את התפילות והברכות שצריכים לומר, מה מותר לאכול ומה אסור לאכול, כיצד לעשות עסקים על פי התורה, וכיצד לקיים את המצוות כולן.

אין יהודי טוב שאין לו שולחן ערוך בבית, ומי שאינו חי את חייו על פי הספר הזה - אינו יהודי אמיתי. אולם כעת אנו למדים שלא די בקיום חובות האיברים, אלא ישנן חובות של השכל המוטלות עלינו, שגם הן חובות עד למאוד. וזהו הנושא של הספר הגדול הזה - "חובות הלבבות" - הקשר שלנו עם הקב"ה דרך שכלנו.

ענווה - בין אדם לחבירו או בין אדם למקום?

אם תפתחו את החובות הלבבות תגלו שיש שם שער הנקרא "שער הכניעה", כלומר ענווה. וכאן מתעוררת

מהדורה מורחבת לכבוד חג הפסח

הקב"ה מעיקה עליו. ואם האדם לא יעבוד על עצמו להרגיש כניעה וענווה בפני ה' יתברך הוא ישאר עם מבט זה.

עבודתו של הכהן

כך מסביר החובות הלבבות בשער הכניעה (פרק ו) את הטעם שהכהנים הם אלו שהצטוו במצות תרומת הדשן: "וחייבו הבורא להוציא את הדשן בכל יום תמיד להשפיל ולהסיר הגבהות מלבו" - אפילו הכהן שעובד בבית המקדש כל היום כולו, מצווה לפשוט את בגדי הכהונה שלו וללבוש "בגדי עבודה", ולפנות את הדשן מעם המזבח, על מנת להכניע את ליבו בפני בוראו.

והסיבה לכך היא שלא די לו לקב"ה בעבודת הקודש של הכהן. ה' דורש מהאדם שלמות הנפש, שהיא בכלל חובות הלבבות, ולא רק את קיום חובות האיברים. לכן כל עבודת הקרבנות הנשגבה - הקבלה, ההולכה, הזריקה - אינה שווה כלום אם היא אינה נעשית מתוך הכרה בפני מי אנו עמלים, ובהכנעה כלפיו יתברך.

לכן הצטווה הכהן לעסוק בעבודה פחותה זו של הוצאת הדשן, כדי להכניע ולהשפיל את עצמו ולהסיר מליבו כל רגש של גבהות. אין זה משנה מהי דרגתו של האדם! גם אם מדובר בכהן העוסק בעבודת הקודש, הרי שקניית הענווה כלפי השי"ת היא המעלה העליונה מכולם, וזהו הכתר האמיתי של עבד ה'.

בדורות האחרונים, זכה עם ישראל לראות עבודה זו אצל הכהן הגדול מאחיו, הלא הוא רבינו ישראל מאיר הכהן זצוק"ל, שהיה מופלג במידת הענווה. מסופר שפעם, לעת זקנותו, כאשר נשאו אותו ממקום אחד לשני, שמעו אותו מלמל בשקט: "שלעפ דער נבילה, שלעפ דער נבילה" - "גררו את הנבילה". החפץ חיים הזכיר לעצמו תמיד שהוא כלום, עפר ואפר.

עלינו לדעת כי כל תוספת במידת ההכנעה, ולו הקטנה ביותר, היא יקרת ערך כל כך, ומקנה לאדם שלמות הנפש גדולה כל כך, עד שלעולם אין די בעבודה זו. על האדם להזכיר לעצמו בכל עת, שעם כל הישגיו הגדולים, עם כל גדולתו - והאדם הוא באמת גדול! - הרי שכלפי הקב"ה עליו להרגיש ענווה והכנעה.

תולעת עם שעון

כך אמר דוד המלך ע"ה לעצמו תדיר: "וְאֶנֶּכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ" (תהילים כב, ז). אין זה משנה אם הוא נער צעיר הרועה את צאן אביו בשדה, או מלך ישראל היושב על כסא מלכותו - הוא הזכיר לעצמו תמיד שהוא לא יותר מתולעת.

שאלה: במבט ראשון היה נראה כי נושא הענווה אינו שייך לספר חובות הלבבות, שכן ענווה נתפסת אצלנו כהנהגה נכונה של האדם בינו לבין חבריו. ענווה פירושה לכבד אחרים, להתייחס אליהם כאל שווים ולא בצורה מתנשאה. להתנהג ברגישות עם בני אדם ולהיזהר שלא לפגוע בהם. לכאורה זו המשמעות של המושג "ענווה".

ולמען האמת, שאר ספרי המוסר והיראה, כאשר הם עוסקים בענין הענווה, מדברים על בחינה זו של הענווה - היחס הנכון בין אדם לחבירו - בין איש לאשתו, בין שכנים וידידים. זה הפירוש של "ענווה" בשאר הספרים.

אך מה עניינה של "ענווה" אצל חובות הלבבות, שהוא ספר של "בין אדם למקום" - בקשר של היהודי עם הקב"ה? תכליתו של ספר זה הוא ללמד את האדם כיצד עליו לקיים את החובות שבין שכלו לבין קונו, והוא אינו עוסק במידות טובות וענייני בין אדם לחבירו. כיצד נכנס אפוא "שער הכניעה" לספר זה?

ענווה כלפי שמים

התשובה היא שאכן, שער הכניעה בספר חובות הלבבות כלל אינו עוסק בבחינה זו של הענווה, אלא בכיצד להפוך לעניו כלפי הקב"ה.

ואם יטען האדם: "להיות עניו כלפי הקב"ה? אין דבר קל מזה! לנהוג בענווה כלפי שכנים ומכרים שלי הוא דבר קשה, אך להיכנע בפני ה' - מה השאלה בכלל?!" כך לכאורה חושב כל אדם מאמין. מי יוכל להרגיש גאווה והתנשאות אל מול הבורא יתברך?!

אך התשובה לשאלה זו היא: כולם! כל אדם בעולם מרגיש גאווה כלפי ה'! גם אם בשפתיו הוא אומר בצדקות צבועה: "ואנחנו כורעים ומשתחוים", הרי שבליבו פנימה הוא משתחוה רק לעצמו. זה מה שקורה עמוק עמוק בתוך ליבו של האדם - הוא מרגיש שהעולם צר מלהכיל גם אותו וגם את הקב"ה.

הטבע האנושי

כך קובעת הגמרא: "כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם" - משום שבליבו פנימה, כל אדם היה רוצה לדחוק את הקב"ה אל מחוץ לעולם, ולמלא בעצמו את היקום כולו.

כך הוא הטבע האנושי של כל אדם - להרגיש הרגשה של "אֲנִי וְאֶפְסִי עוֹד" (ישעיה מז, ח). כן, כל אדם! גם מי שעוסק בעבודת ה' כל היום כולו, באופן טבעי סבור שהוא החשוב ביותר בעולם, ומרגיש שנוכחותו של

במילים אלו גילו לנו חז"ל את הסוד לקניית מבט אמיתי של הכנעה לקב"ה. המדרש מלמד אותנו כי זהו תהליך שעלינו לעוברו - מתחילה עלינו לרכוש את עטרת החכמה, ורק אז נוכל להתחיל לקנות ענווה אמיתית.

עטרת החכמה

הדבר הראשון שעלינו לברר הוא מהי אותה "עטרת חכמה", שהשגתה מהווה את השלב הראשון לקראת קניית הכניעה? מהו שיא החכמה? התשובה היא: יראת ה', כלומר הכרה בנוכחותו של הקב"ה, וכמו שאומר הפסוק (תהילים קיא, י), "רִאשִׁית חֲכָמָה יִרְאֵת ה'". יראת ה' פירושה לחשוב כל הזמן על ה'. הכרה תמידית זו היא הכתר של החכמה.

אין זה אומר שאין מינים אחרים של חכמה בעולם, אולם יראת ה' היא החכמה העליונה, שהיא למעלה מכל חכמה אחרת. אדם שקונה בנפשו הכרה אמיתית בה', משיג דבר גדול ועצום, וזהו כתר שיש לו להתפאר בו.

וכאן מגיעים חז"ל ומלמדים אותנו דבר מדהים. אותו הישג אדיר - כתר החכמה של יראת שמים, הוא רק ההתחלה של דבר גדול בהרבה. הכרה בה' היא העקב והסוליה של הענווה!

דור לדור ישבח מעשיך

יראת ה' הוא נושא גדול ורחב בפני עצמו, שהרי מדובר בכתר החכמה, אולם חז"ל מלמדים אותנו כאן שהדבר דומה לאדם שמטפס על הר גבוה, ועמל קשות כדי להגיע לפסגתו. בסוף הוא אכן מגיע לפסגה, אלא שאז הוא רואה שמעל פסגה זו ישנה פסגה נוספת, והיא הפסגה של הר הכניעה. וכאן מתחיל מאמץ נוסף מצידו של העובד ה' - ברגע שהוא קונה יראת שמים אמיתית, הוא מוכן להתחיל לטפס על הר הכניעה.

כאשר האדם מתחיל להכיר את גדולתו של הבורא, או אז הוא מבין כמה קטן לעומת הקב"ה. זהו שאומר הפסוק (תהילים צט, ט), "רוֹמְמוּ ה' אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְה' קִדְשׁוֹ" - אין אלו שני דברים נפרדים, אלא תהליך אחד - ככל שהאדם מרומם את הקב"ה בדעתו, כך הוא נכנע יותר ויותר.

לכן חובה עלינו להתחיל ולחשוב על הקב"ה, כדי שמילים שאנחנו אומרים לא ישארו מילים בלבד. האדם צריך להכיר בכך שכלפי השי"ת אני אין ואפס גמור, ועל כן עלי לחשוב עליו, לדבר אודותיו, ובכך להיעשות יותר ויותר מודע אליו.

למען האמת, קשה לנו לראות את עצמנו כתולעת, גם אם אין בנו שום מעלה אמיתית. הלא סוף סוף אנחנו הולכים ברחוב ולא זוחלים כמו תולעת. יש לנו שעון-יד, עט נובע ומשקפי ראייה. יש לנו ארנק עם מעט כסף, ואולי אפילו פנקס צ'קים. אנחנו מצוידים היטב! האם אנחנו מסוגלים לראות את עצמנו כתולעת המזדחלת באיטיות על גבי המדרכה? אך דוד המלך השקיע במחשבה על כך - והצליח.

כמובן שגם אנחנו יכולים לומר את המילים הללו: "תולעת", "נבילה" - זה נשמע טוב, אך בו בזמן שהאדם אומר את המילים, בליבו פנימה הוא מרגיש גאווה על כך שהוא אומר את זה... הדבר דורש עבודה מרובה, שכן באופן טבעי אנחנו שיכורים מרוב גאווה וחשיבות עצמית.

אנשים גדולים - וכן אנשים השואפים להיות גדולים - עובדים על עצמם. הם לומדים את המסר המיוחד שלמדנו מתרומת הדשן, ומחפשים עוד ועוד דרכים כיצד לקנות בליבם ענווה והכנעה כלפי הבורא. הם מבינים את גודל הטעות שעלול האדם לטעות בחושבו שהוא גדול ונכבד, ולשכוח שהוא כאין וכאפס לעומת הבורא. אחת מחובות הלבבות הגדולות ביותר של האדם בעולמו, היא להכניע את עצמו בפני השי"ת.

ב' - השלמות שבכניעה

העטרה והסוליה

והנה, זה ברור שכל בחינה של ענווה שיוכל האדם לקנות בחייו היא בעלת ערך רב. גם אילו היה האדם חי כבעל גאווה במשך כל ימי חייו, ורק לרגע אחד בלבד היה מרגיש ענווה בליבו, כבר היה שווה לו לחיות, שכן באותו רגע הוא חי! שניה זו לא היתה לשווא! אך עיקר הנושא שלנו אינו כיצד ליצור רגעים של ענווה, אלא כיצד לקנות בנפשנו את מידת הענווה, וללמוד איך להפוך לאדם שנכנע בפני ה'. זוהי אחת המעלות הגדולות ביותר שיוכל האדם להשיג בחייו עלי אדמות.

הבה נלמד אפוא את דברי חז"ל בענין זה, נתבונן ונדקדק בדבריהם מתוך תשומת לב, כי רק הם יוכלו להדריך אותנו בדרך קניית מעלה נשגבה זו. וכה אומר המדרש (שיר השירים רבה א, ט): "מָה שֶׁעֲשִׂיתָ חֲכָמָה עֲטָרָה לְרֹאשְׁךָ עֲשִׂיתָ עֲנוּה עֲקָב לְסִלְיָתָהּ", כלומר, כאשר האדם מגיע לפסגת החכמה, אז מתחילה מעלת הענווה.

טיולים מועילים

איני בא לעודד טיולים למקומות אלו, שכן הדבר דורש זמן רב מדי, אך אילו היינו גרים בסמיכות מקום אליהם, שווה היה לנו ללכת ולהציץ מדי פעם בנפלאות הללו. איני בעד הטיולים שעורכים בתי הספר לבנות, שם לוקחים את התלמידות לראות את מפלי הניאגרה למשל. מדובר בהוצאה מיותרת ובזמן רב מדי.

למען האמת, אין זה אלא יצר הרע שגורם לכולנו חוסר שביעות רצון ממה שיש לנו, וכמעט ולא ניתן למצוא מישהו ששמח באמת בחלקו. גם מי שעומד ומכריז, "טוב לי, אני שמח", בדרך כלל אינו מרגיש כך, ולכן הוא עסוק כל הזמן בלרדוף אחרי דברים אחרים. זו הסיבה שאנשים נוסעים למפלי הניאגרה. יתכן ותחלקו עלי, אך אני עומד על דעתי שזו סיבת נסיעתם. היצר הרע גורם להם לא להיות שמחים. כמובן שלפעמים בית הספר מחויב להיכנע מעט לאותו יצר הרע ולערוך "טיול שנתי", כדי שתלמידות חדשות ימשיכו להירשם לבית הספר, אך עלינו להיות מודעים לשורשם של דברים.

לא שם נמצא האושר! מדובר בהבל וריק. דברים אלו הינם חסרי כל חשיבות, אלא אם כן האדם מנצל אותם כדי להתבונן בחכמת וגדולת נפלאות הבורא. כוונתי אינה לאלו שעומדים על שפת מפלי הניאגרה וקוראים קריאות התפעלות: "או!!!" "וואו!!!" וכן על זה הדרך, אלא עלינו למלאות את הראש בהכרה בגדולתו האינוסופית של הבורא יתברך, בשלמותו ובכוחו הגדול. הכרה זו גורמת לנשמתו של האדם להיעצר, ומקנה לו מעט כבוד כלפי שמיא. כי טבעו של האדם הוא לחשוב שהוא האדם החשוב בתבל, וכדי לנטרל את הגאווה הזו, עלינו להתבונן ולחשוב על גדולת ה'.

החלל האינוסופי

זו גם הסיבה שהקב"ה ברא את החלל החיצון, כדי שהכרה זו תהיה זמינה לנו בכל מקום ובכל עת, ולא רק בטיול לגראנד קניון או למפלי הניאגרה. בכל מקום אליו תלך, תוכל להביט השמימה ולראות את היקום הענק שבו אנחנו נמצאים. ידוע מה שהמדענים אומרים שהחלל החיצון הוא אינוסופי. אמנם טועים הם, שכן אין דבר גשמי שהוא אינוסופי - אבל הוא כמעט אינוסופי. כשמביטים בחלל דרך טלסקופ, רואים אינוסוף. המוח אינו מסוגל לתפוס את המרחקים העצומים שהוא רואה!

לשם המחשה - אילו היית נכנס אל תוך חללית בגיל בר מצוה, במסע אל כוכב פלוני שאנו רואים

עלינו ללמוד על גדולתו של ה' עוד ועוד. על זה אומר הפסוק, "דֹרֶךְ לְדֹרֶךְ יִשְׁבַּח מַעֲשֵׂיךָ" - עלינו לדבר על כך עם ילדינו, וכל בן שלומד יראת ה' מאביו, צריך להוסיף עוד משלו ולדבר על כך תדיר. זהו תפקידנו בעולם הזה - להגיע להכרה אמיתית בה'.

חמש דקות של מחשבה

יש שחושבים שהדברים מובנים מאליהם, ושאינ צורך להתבונן ולחשוב על כך, אולם טעות היא בידם. הם לא יודעים כלום, אפילו לא מקצת שבמקצת, והם מעולם לא נתנו דעתם על נושא זה. במשך כל חייהם הם לא הקדישו אפילו חמש דקות של מחשבה לענין.

היראה היא חכמה שצריך ללומדה, וכדי ללמוד אותה עלינו ללמוד את תורת ה', אך לא די בכך, אלא עלינו להתבונן בכל דבר בבריאה, וכך ישיג האדם הכרה בה'. אם רק נפתח את העיניים ונביט על העולם, נבחין כי בכל פינה בבריאה קיימים תכנון ותכלית. לכל מקום שאליו נסתכל ניווכח בגדולתו של הבורא יתברך, וככל שנשקיע עוד ועוד בהכרה בה', כך תגדל מידת הענווה שלנו.

הסדק הקסום

פעם הגיע אלי יהודי וסיפר לי שהוא ערך טיול ל"גראנד קניון" [חריץ עמוק ותלול שנחצב בתוך סלעים על ידי נהרות, הנמצא בדרום-מערב ארה"ב]. הוא לא שאל אותי קודם לכן אם ללכת, אלא הלך מעצמו, וכשחזר סיפר לי על הרגשות שאחזו בו שם. הוא עמד בקצה הצוק, ונשמתו נעצרה ממראהו הקסום של הקניון! הוא עמד שם נדהם לנוכח הסדק אדיר הממדים שנוצר על פני האדמה, והדבר עשה עליו רושם כביר!

אך למען האמת גם זה אינו כלום, אלא בסך הכל מדובר בסדק! מי שיעמוד על הירח ויביט מטה אל עבר כדור הארץ, לא יראה שום קניון ענק אלא רק סדק קטן. מדובר בחריץ קטן על גבי כוכב אחד מתוך טריליוני כוכבים. לעומת הקב"ה אין לכך כל חשיבות.

מדוע אפוא ברא הקב"ה את הקניון הענק הזה? משום שהוא ענק ואדיר בעינינו, והוא מעורר אותנו לחשוב על גדולת הבורא. לשם כך נבראו קניונים עמוקים, הרים טמירים וימים אדירים. כל אותם דברים מעוררי השתאות נבראו משום שהם מוכיחים על מתכנן ויוצר אדיר עוד יותר!

מוכן להתמסר כל כולי לענין זה" - כך הוא מבטם של רבים.

אולם כאן אנו למדים כי חיים של הכרה בה' יתברך - הם הם החיים הנורמליים ביותר! מי שזוכה להגיע להכרה ממשית שכזו, עד כדי כך שהוא נכנע כניעה אמיתית בפני בוראו, ומרגיש בחוש כיצד "אני עומד בפניו ואני כאין וכאפס כלפיו" - אלו הם החיים הטובים ביותר, ואין דבר יותר אמיתי מזה.

והנה, על אף שחשוב מאוד להקדיש מעט זמן בכל יום עבור נושא זה של כניעה לקב"ה - ולנסות, עד כמה שניתן, להקדיש כמה דקות ביום בהתבוננות על גדולתו, ולנצל את ההכרה הזו כחיזוק להרגשת הכניעה אליו - אולם מכיוון שמדובר כאן בעבודת המחשבה, הרי שבאופן טבעי קשה יותר להגיע לדבר זה, ולכן כדאי לנו למצוא דרכים נוספות שיסייעו לאדם להפוך לעניו. מכיון שמדובר בעבודה כה חשובה ויסודית, עלינו לנצל כל הזדמנות שנקרית בדרכנו, ולהשיג על ידה דרגה נוספת של ענווה.

שבע פעולות אפקטיביות

זו הסיבה שבפרק ד' משער הכניעה בעל החובות הלבבות מבאר שבע דרכי הנהגה שבהן צריך האדם להתנהג מכח ענוותנותו. והנה, למרות שמדובר בתוצאות של ענווה, למעשה הנהגות אלו מביאות לידי ענווה, וככל שירגיל האדם עצמו בהן, כך תגדל ענוותנותו.

זהו כלל גדול בטבע העולם - האדם נפעל לפי פעולותיו. ולכן, בין אם אתה אדם שכבר השיג ענווה אמיתית, ובין אם טרם הגעת לדרגה זו אך לשם אתה שואף, הרי שמומלץ לך להרגיל את עצמך בדברים המבוארים בדברי החובות הלבבות. ככל שתאמץ אותם אל חייך, כך אתה מחזק את "שרירי" הענווה בנפשך, והופך ליותר ויותר כנוע בפני ה'.

ננסה כעת אפוא לדבר על חלק מההזדמנויות היומיומיות שיש לנו בחיינו, שעל ידן נוכל לגדול במידת הענווה, ועל אף שלא נספיק במסגרת זו להקיף את כל שבעת ענייני הנהגת ההכנעה והשפלות שביאר החובות הלבבות, וגם אלו שנזכיר, לא נעשה זאת אלא בקצרה, ודרוש להם עוד ביאור רב, מכל מקום - להתחיל אנחנו יכולים, וזו התחלה טובה.

מכאן, אפילו כשתהיה זקן מופלג, לא תעבור אפילו חצי מהדרך לשם. ישנם מקומות רחוקים כל כך שגם נכדי ניניך לא יספיקו להגיע לשם, גם אם החללית שלכם נעה במהירות האור. השומעים אתם באילו מרחקים מדובר? זה רחוק יותר משניתן לדמיין!

כך מלמד אותנו ישעיה הנביא (מ, כו): "שָׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָרָא אֱלֹהִים". השומעים אתם את המצוה הזו שמצוה אותנו הנביא?! הרימו את ראשכם והסתכלו אל השמים, וכך תגיעו להכרה אמיתית בה'! מגדולתו העצומה של החלל אנחנו מקבלים מושג קלוש לגבי גדולתו של מי שברא את חלל.

ישעיהו הנביא מלמד אותנו כי הסיבה שה' ברא את החלל באופן זה הוא כדי לסייע לנו להבין משהו מגדולתו האינסופית של הבורא יתברך. אתם שומעים?! טריליוני הקילומטרים שמובילים אל שום מקום, יחד עם כל אותם טריליוני הכוכבים נבראו עבורך - כדי להכניע אותך בפני בוראך. האדם החושב מביט כלפי מעלה ונכנע. מי שלא עשה זאת מעודו - שינסה פעם אחת. עשה זאת כשאף אחד אינו מסתכל - שא את עיניך השמימה ואמור לעצמך, "ראה כמה רחוק הכל! אילו מרחבים אדירים! והכל הוא רק ככלי משחק בידיו של השי"ת! אם כך, מי אני בפניו? אני קטן, אני עפר ואפר!"

ג' - ארבע הזדמנויות להיכנע

בואו נהיה מעשיים

בעודי אומר את הדברים, אני מודע לכך שרבים מכם שומעים את הדברים עם תחושת הסתייגות. בחוץ בוודאי תמצאו כל מיני אנשים שילזלו בדברים שנאמרו כאן. למען האמת, אי אפשר לבוא אליהם בטענות, שכן מי הוא זו שמעוניין להקדיש את חייו לעבודה על הכרה בה'?"מה, אתם מצפים ממני לעמוד כל הזמן עם העיניים לשמים ולהקטין את עצמי?! יש לי עניינים חשובים שעלי לטפל בהם! אני מוכן להפריש 'מעשר' - או קצת פחות מכך, לעבודה זו של הכרה בה', אולם חפץ אני להמשיך לחיות חיים נורמליים. איני

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שיערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקנייני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

מה יקרה אם יהודי צדיק ות"ח יטלפן אליך ויאמר לך, "ר' חיים, רציתי לדבר אתך לגבי התנהגותך".

תגובתך לא צריכה להיות: "התנהגותי? מה עשיתי?" לא, עליך להרכין את ראשך ולהאזין לדבריו. "כן, כבוד הרב, חפץ אני לשמוע מה שיש לכבודו לומר לי".

וכך הוא אומר: "אני שומע שאינך נוהג בדרך ארץ כלפי רעייתך. היא התלוננה בפני שאתה נכנס למטבח, מציץ אל תוך הסירים והמזוות, מבקר אותה ומזלזל בה תמיד. מה זה העסק שלך מה קורה במטבח? האם היא נכנסת לך אל החנות או המשרד ואומרת לך מה לעשות?"

עליך להקשיב לדבריו ולומר: "כן, כבוד הרב, הריני מקבל את דבריו", גם אם אינך מבין אותם. כך נוהג העניו. גם אם אינך מבין את דבריו אתה מכניע את עצמך אליו ומקבל אותם.

הנהגה זו היא סימן לענווה. בכך שאתה מקבל את דברי החכמים אתה מכניע את עצמך להשי"ת, שכן הם אינם אומרים לך את דעתם האישית, אלא את דעתה של התורה הקדושה, ומגלים לך את רצון ה'.

כניעה מכח שבחים

החובות הלבבות ממשיך ומבאר את סימנה השלישי של הענווה: "כשישבחוהו במדותיו הטובות". כאשר האדם שומע דברי שבח ומחמאות אודות מעלותיו ומידותיו, הדבר אמור לעורר אותו להיכנע עוד יותר אל ה'. הכיצד?

מסביר החובות הלבבות: "ויעביר על לבו מה שקדמו לו מן העוונות והחטאים אשר הבורא יודעם וכסה אותם עליו והאריך לו כדי שישבו מהם" - הלא לב יודע מרת נפשו, וכל אחד יודע בדיוק אילו דברים הוא עשה בעבר וגם בהווה. "ואל ישמח בטעות בני אדם בו אך יאבל בעבור שהבורא יתעלה יודע באמת רוע מעלליו והתעלמותו מפרוע חובות האלקים" - ה' יודע את האמת עלי, וכיצד אוכל אפוא לשמוח בשבחים שנאמרו על ידי אלו שאינם יודעים את האמת?

עלינו להיזהר שלא להיסחף אחרי שבחיהם של בני אדם, שכן הדבר עלול לעקם את שכלנו ולגרום לנו לחשוב, "ראה, אם אנשים אומרים עלי כך וכך, סימן שזה נכון". לא! זה לא סימן אלא הזדמנות! ועלינו לנצל הזדמנות זו כדי לחשוב על ההיפך בדיוק, ולזכור את מה שאנחנו יודעים באמת על עצמנו.

דברי השבח ששומע האדם על עצמו צריכים לגרום לו להיכנע אל ה', בזכרו את מעשיו הרעים

מבט של הכנעה

ההדרכה הראשונה שנותן לנו החובות הלבבות היא, שיש לו לאדם לנהוג בהכנעה ובשפלות "במשאו ומתנו עם אנשי דורו ובמנהג הטוב עם בני מינו". פירושו של דבר, מי שאינו נוהג עם אחרים באופן הראוי, אות הוא שאינו כנוע כלפי ה' יתברך.

החובות הלבבות מצטט את הפסוק (תהילים טו, ד): "נִבְּזָה בְּעֵינָיו נִמְאָס" - האדם בזוי בעיני עצמו. אין זה אומר שהוא באמת בזוי, אלא שבעיני עצמו, בהשוואה וביחס לגדולתו האינסופית של הבורא יתברך, הוא ממילא מרגיש כנוע ושפל. ולכן, בכל עסקו עם בני אדם - ולא משנה במי מדובר - הוא נוהג כאדם בלתי חשוב.

מבט זה יוביל לך שהאיש העניו, או זה ששואף להיות עניו ומנסה לפתח ולחזק את שרירי הכניעה שלו, לא יכעס על אחרים ולא ינסה לשלוט עליהם. הוא לא ינהג בעקשנות ויעמוד על כך שהוא יקבל את מה שהוא מעוניין בו. אחרי הכל, הוא מרגיש בלתי חשוב, שכן הוא עומד בפני ה'! כל המידות הטובות שבין אדם לחבירו מגיעות כתוצאה ממבט זה. הוא נוהג ברגישות ובנעימות עם אחרים, מוותר להם בכל הזדמנות, וכל הנהגתו מקבלת צורה אחרת.

למען האמת, ראוי היה להאריך עוד הרבה בביאור ענין זה, כיצד האיש העניו צריך לנהוג כלפי אחרים - כלפי רעייתו, כלפי שכניו, כלפי עובדיו ומעבידיו, וכלפי כל אדם בכלל. הוא נכנע לכל אדם, משום שהוא נכנע לה'. עלינו להרגיל את עצמנו, ככל שניתן, להכניע את עצמנו בפני אחרים, ובכך לקנות בנפשנו עוד ועוד הכנעה כלפי הבורא יתברך.

לקבל הדרכה

דרך ההתנהגות השניה המבדילה את מי שכנוע בפני ה' מהנהגת שאר בני אדם היא, "כשיפגע חכמים בדעת אלקים ובתורתו". בכל פעם שהוא בא במגע עם אלו שקרובים אל ה', הוא נוהג כלפיהם בהכנעה, ומטה אוזניו לשמוע את הדרכתם, וכמו שמביא מהפסוק, (משלי יד, יט) "שָׁחוּ רַעִים לִפְנֵי טוֹבִים" - הרעים צריכים להרכין את ראשיהם בפני הטובים. הוא מרכין את ראשו ומכניע את עצמו בפני גדולים ממנו, ומכיר בכך שדרגתם גבוהה משלו. בין אם מדובר במי שהוא למדן גדול יותר ובין אם בצדיק גדול יותר, הוא מכניע עצמו אליו ומקבל בשמחה כל טיפה של הדרכה, שכן הוא סמוך ובטוח שאנשים אלו מבינים ויודעים טוב יותר ממנו מהו רצון ה'.

תם ולא נשלם

למרבה הצער, אין באפשרותנו כעת להזכיר את שאר דרכי ההכנעה שכתב החובות הלבבות, והרוצה יוכל לעיין בפרק ד' משער הכניעה. אולם דיגם בארבעת הדרכים שביארנו כדי להעסיק אותנו בעבודת הכניעה והענווה אליו יתברך. חיינו מלאים בהזדמנויות אלו, אלא שעלינו לשים לב אליהן ולנצל אותן.

ככל שנרבה לתרגל דרכים אלו בכל הזמנות שהיא, ובד בבד להמשיך ולטפס על סולם יראת השמים, לבוא לידי עוד ועוד הכרה בבורא עולם על ידי התבוננות בתכנון ובתכלית הנפלאים המתגלים בכל פרט ופרט בבריאה. מביטים השמימה בכל עת, ומחזקים עוד יותר את הכרתנו בגדולתו האינסופית, כך אנו זוכים להיות מאלו שעליהם נאמר "מִי יַעֲלֶה בָּהֶר ה'", לטפס במעלה ההר של "ראשית חכמה יראת ה'", ולהתחיל בטיפוס בהר הענווה. כל חיינו יהיו רצף אחד של עלייה והשגת השלמות, כי ככל שאנו מתקרבים לפסגה, ככל שאנחנו מגיעים להכרה ברורה יותר בה' יתברך, כך אנחנו נכנעים בפניו יותר. וכל דרגה נוספת של כניעה שאנו משיגים, מביאה לנפשנו עוד דרגה של שלמות.

למעשה, כל דברינו עד כה היו בקושי התחלה של נושא גדול ונשגב זה; אנחנו אווזים בשורות הראוונות של ההקדמה. יש כאן עבודה גדולה המוטלת על כתפנו - להוסיף ולהכניע את עצמנו, בכל יום ויום, וזוהי הדרך שתוביל אותנו להצלחתנו הגדולה - השגת שלמות נפשנו, השלמות שלשמה נבראנו.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

קונים ענווה אמיתית

התורה מלמדת אותנו שלעולם לא די בדרגת הענווה אליה הגענו, ולכן אפילו הכהן הקדוש היה צריך לעסוק במלאכה נחותה בבית ה'. ענווה אמיתית מגיעה מהכרה בגדולתו של ה' יתברך מחד ובשפלותנו מאידך.

השבוע נקדיש בלי נדר עשרים שניות בכל יום במחשבה אודות נפלאות הבריאה ועל גדולתו של בוראה, ונשאף לקנות מתוך כך עוד ועוד יראת שמים וענווה.

שה' ברחמיו הסתיר מבני אדם, כדי לתת לו הזמנות ולאפשר לו לשוב עליהם. כאמור, אל לו לאדם לשמוח בכך שאנשים אינם מודעים למעלליו, אלא להצטער מכך שה' כן מודע להם. ובכך, ככל שמרבים לשבח ולהלל אותו, הוא נכנע עוד ועוד. זהו הסימן השלישי לאדם שנכנע בפני אלקיו. כמה פאר והדר יש בהנהגה זו!

כניעה מכח ביקורת

הלוואי והיה מתאפשר לנו להאריך עוד בדרכי הכנעה אלו שכתב החובות הלבבות, אולם ברצוני לבאר עוד אחד. ההנהגה הרביעית היא: "כשמספרים בגנותו יכנע לבורא ויודה לו על אשר גילה לו מעט מהרבה ליסרו ולהוכיחו כדי שישב אליו". זוהי תגובתו של עבד ה' לדברי ביקורת המושמעים נגדו וללשון הרע שמדברים עליו. עליו להיכנע ולהבין שהקב"ה גילה לאנשים אלו מעט מזעיר ממעשיו הרעים, ושלח אותם לגנות אותו כדי שישב אל ה'.

אם ארע ומאן דהו אמר לנו: "אתה אדם מושחת!" עלינו להתענג בהזדמנות זו שנשלחה לנו כדי להכניע את עצמנו בפני ה'. אין זה אומר שעלינו להודות לדבריו; זכותו של האדם להגן על שמו הטוב, אולם עלינו להבין שיש כאן מסר שנשלח אלינו מאת הקב"ה. ה' ממריץ אותנו לתקן את דרכינו ולשוב אליו. ומלבד זאת, אם יתבונן האדם עם עצמו, יתכן ויגלה שיש משהו בהאשמה זו, שכן לכל אחד ואחד יש בתוכו חלק מושחת.

אם ישכיל האדם להזכיר לעצמו בפני מי הוא עומד, הרי שהדבר יגרום לו להודות לה' על הדברים שנאמרו. זוהי מתנה מן השמים. סוף סוף יש מישהו שאומר לך את האמת על עצמך! לאף אחד לא אפכת ממך מספיק כדי לומר לך את האמת בפנים, והנה קם לו אדם שמוכן לומר דברים כהוויתם!

ולכן, אם התמזל מזלו של האדם שמאן דהו אמר לו דברי ביקורת - מן הסתם רעייתו נדיבה מספיק כדי לומר לו דברי ביקורת מפעם לפעם - עליו להאזין לדברים בקשב רב. אם אשתך אמרה לך שאתה בן אדם לא נחמד - אף שבוודאי אין לאשה לומר כך לבעלה, כי הדבר רק יגרום לו להיות פחות ופחות נחמד, אלא עליה לומר לו תמיד כמה נחמד וטוב לב הוא - אך אם טעתה האשה ואמרה כך, אל לו לכעוס ולהשיב לה מנה אחת אפים, אלא להודות לה' על כך שהיא אינה יודעת את כל האמת עליו.

לה', והדבר מעורר אותו לחשוב מחשבות מרוממות ואצילות.

בפעם הבאה שאתם מנסים לקרב יהודי רחוק, זכרו לא להאכיל אותו רק ברוחניות. דאגו שהשולחן יהיה עמוס בבוטנים וסוכריות, עוגות ושתייה מתוקה! וכך, יחד עם המשקה הקר והמרענן, יורד גם המסר אותו אתה מנסה להעביר.

תורתנו היא תורת חיים! התורה מצווה אותנו לחיות את חיינו בתוך עולם המעשה, לעבוד את ה' בעודנו חיים חיי משפחה, נושאים אשה ומגדלים ילדים, וכך אנו גדלים ומתעלים. כך חיו כל גדולי אומתנו, על פי הדרך שהתווה לנו הקב"ה בתורתו, תורת החיים. מי שמנסה להפריד בין ערכים לבין חיים טובים ושמחים, עולה על דרך בלתי טבעית, שסופה יהיה כשלון נחרץ.

נקיונות לפסח - מי כעמך ישראל

שאלה:

על מה נוכל לחשוב בזמן שאנחנו עסוקים בהכנות לפסח?

תשובה:

דבר אחד שתוכלו להשקיע בו הוא להעריך את העובדה שעם ישראל צמאים לעבודת יוצרם. יהודים פשוטים מקפידים על דיני התורה בכל ליבם: גברים ונשים, בנים ובנות, מתכוננים לפסח. מדובר בעבודה לא קלה, אך הם עושים אותה בכל זאת.

ישנם אנשים המנסים להתחמק מעבודת ההכנות לפסח, ונוסעים לבית מלון לכל החג. אבל מי שצמא למצוות אינו מתחמק מהעבודה, אלא רוצה לעבוד כי זוהי מצוה. זה קשה, אבל הוא שמח לעשות זאת, ואינו מחפש דרכים להתחמק מאחריותו.

איני מדבר כעת על החלפת ווילונות. אין צורך להחליף את הווילונות. מי שרוצה לעשות ניקיון בית אביבי, וכחלק מכך להחליף את הווילונות - שידע שאין צורך בכך. אבל להתכונן לפסח - זו מצוה גדולה ביותר! יהודים פשוטים ביותר עמלים בהכנות לחג! עליך להעריך אותם. הם צמאים לעבודת יוצרם. כבר התרגלנו לראות את זה ולכן איננו מעריכים זאת, אבל עכשיו זה זמן טוב לחשוב על כך.

עלינו להרגיל את עצמנו לראות את גדולתו של עם ישראל, כמה אנשים מוכנים לעשות כדי לקיים את מצוותיו של השי"ת. זוהי שלמות חשובה ביותר ויש ללמוד להעריך אותה. לא משנה מהי דרגתך בעבודת ה' ובידיעת התורה, עליך להוסיף לאישיותך את המחשבות הללו, ולרכוש את ההערכה הזו לעם ישראל.

שאלות ותשובות בענייני חג הפסח

חודש האביב - שמחה גשמית הפותחת את הלבבות

שאלה:

מדוע הקפידה התורה שחג הפסח יחול דוקא בחודש האביב? מה זה משנה באיזו עונה אנחנו חוגגים את חג הפסח?

תשובה:

התורה חפצה שנחגוג את שמחת החג מתוך רמה מסוימת של שמחה והנאה גשמית. כידוע, לכל חג בתורה ישנם שני שמות. חג השבועות נקרא "יום מתן תורתנו", אולם בתורה הוא נקרא "חג הביכורים" - החג של פירות בשלים. כיצד פירות בשלים מתקשרים למתן תורה? התשובה היא שהרבה יותר קל לנו לשמוח בקבלת התורה, בעודנו עושים זאת תוך כדי אכילת פרי עסיסי ומתוק. זו גם הסיבה שאנחנו עורכים סעודת סיום מסכת. מדוע אנחנו אוכלים? מה הקשר בין אכילה לבין לימוד התורה? אלא שהשמחה הגשמית מסייעת לנו להעריך את כל העניינים הרוחניים ולהגיע לשמחה פנימית ואמיתית.

לכן חג הסוכות נקרא "חג האסיף". מדוע התורה מזכירה את איסוף התבואה? מי מדבר על תבואה? הלא החג נועד כדי לזכור את הסוכות שבנו אבותינו בצאתם ממצרים!

התשובה היא שבתקופה זו האדם סיים זה עתה לאסוף את תבואתו, והיא שוכנת בטח בבית אוצרו. המחסנים עמוסים בחטה ושעורה, ובמרתפים שוכנים אחר כבוד חביות מלאות יין ושמן. האדם מוכן לחורף הארוך שהוא עומד בפתחו, חורף מלא בארוחות טעימות ומזינות. במצב כזה כבר הרבה יותר קל לשמוח באמת בשמחת החג.

זו הסיבה שהתורה מצוה עלינו לחגוג את חג הפסח בחודש האביב. התבואה שעומדת בשדות, בשלה ומוכנה לקצירה, מביאה באופן טבעי שמחה לאדם, ומעתה הוא מוכן יותר להעריך ולהפנים את כל העניינים שאותם אנו למדים ושעליהם אנו חושבים במשך חג הפסח.

כך הוא גם לגבי שבת קודש. מדוע אנחנו אוכלים חלות טעימות וטריות ושותים יין משובח בשבת? לכאורה היה עלינו לשבת, כל המשפחה יחד, סביב שולחן ריק - אם תרצו מכוסה במפה לבנה - עקרת הבית היתה מגישה לכל אחד חומש, והיינו יושבים ועוסקים בלימוד מעשה בראשית. התשובה היא שכאשר האדם מתענג על בשר ודגים וכל מיני מטעמים, הרבה יותר קל לו להרגיש הודיה

קרבן פסח - שוחטים את ערכי הגויים

שאלה:

מהו אחד מהדברים שאותו נוכל ללמוד מקרבן פסח?

תשובה:

בהגדה של פסח אנחנו מזכירים את הפסוק: "בדמיך חיי" - מהו פירוש הדבר? הבה ואסביר לכם דבר חשוב: עצם העובדה שהיינו מוכנים להשליך מנגד את המושגים וההשקפות של הסביבה בה חיינו, ולהכריז שאנחנו עבדי ה' - זה לבד נתן לנו את הזכות לחיות חיים נצחיים. בכך ששחטנו את אלהי מצרים הכרזנו שאנחנו מזניחים לגמרי את כל הערכים של הגויים, ומכח דם זה של קרבן הפסח, אמר הקב"ה: "בדמיך חיי".

עלינו לזכור את היסוד הגדול הזה שמלמד אותנו קרבן פסח. יש כאן שני רעיונות, שהם בעצם אחד. הראשון הוא שהקב"ה פסח על בתי בני ישראל. ומדוע הוא פסח עלינו? בגלל שהיינו מוכנים לשחוט את אלהיהם לעיניהם, מעשה שהיה מסוכן ביותר, וכמו שאמר משה רבינו לפרעה: "הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלוננו" - אבל עשינו זאת! לכן ה' פסח עלינו, ולכן אנחנו נחיה לעד.

"בדמיך חיי" כולל גם את דם המילה, אולם הדם של קרבן פסח היה דבר הרבה יותר מסוכן. מעשה זה של שחיטת אלהי מצרים, הינו סמל למה שהקב"ה מצפה מאיתנו - לשחוט את כל ערכי הגויים, הרחוקים והקרובים. עלינו לשחוט את ספרות הגויים, שכל כולה דמיון וכזב. עלינו לשחוט את הסרטים שלהם, את המוסיקה שלהם, ואת הספורט. יהודי אינו מתעניין בספורט! גם לא ברמה הקלה ביותר!

כאשר עם ישראל שוחט את כל הדברים החשובים לאומות העולם, הקב"ה פוסח עליהם ואינו מאפשר למשחית להשחית. זהו אחד מהדברים החשובים שיש ללמוד מקרבן פסח.

עם ישראל שחט אפוא את העבודה זרה של מצרים, יחד עם כל הדברים אותם הם מעריכים ומחשיבים. בכך הראנו עד כמה חמור הדבר להיות מושפעים מהגויים. גם כאן באמריקה - אסור לנו לאפשר לאמריקניות להשפיע עלינו. כמובן שעלינו להיות אזרחים ממושפעים ושומרי חוק, אך לא להפוך ל"אמריקנים"! עלינו להתרחק ככל הניתן מכל מושג ורעיון של הגויים. וכאשר עם ישראל מסוגל לשחוט את העבודה זרה - את הערכים והמחשבות של הגויים - אז אומר הקב"ה: "כיון שאתם עושים כן, אני פוסח עליכם, ולא אתן למשחית לנגוף אתכם". זהו אחד הלימודים החשובים ביותר שאפשר לקחת מקרבן פסח.

חג הפסח וחג המצות

שאלה:

הרב הזכיר [בשיחה שבסיומה נשאלה שאלה זו] שעל אף שבחצות ליל ט"ו בניסן התרחש הנס שפרעה אמר למשה רבינו "קומו צאו מתוך עמי", הרי שהנס הגדול יותר התרחש בבוקרו של יום, עת זכו בני ישראל לצאת ממצרים ולהשתחרר מהאווירה של מצרים והשפעתם של הגויים. מדוע אם כן ליל הסדר נקבע בלילה ולא בבוקר?

תשובה:

ליל הסדר הוא זמן אכילת קרבן פסח, וזהו עיקרו של "חג הפסח", שחל ביום י"ד בניסן, שהוא חג נפרד וקודם ל"חג המצות". "חג הפסח" הוא היום שבו נשחט קרבן הפסח, ובלילה אחריו הוא נאכל. הטעם שאנו אוכלים את קרבן הפסח בליל ט"ו הוא משום שבאותו זמן התרחש נס עצום - עם ישראל נתן את דמו של הקרבן על המזוזות ועל המשקוף, וכאשר ה' ראה זאת הוא פסח על בתיהם. נס זה - ה"פסחה" התרחשה בליל ט"ו, ולכל ליל הסדר, שבצורתו המקורית נבנה סביב קרבן הפסח, הוא בלילה.

"חג המצות" הוא הוא ענין אחר. המצה ניתנה לנו כדי ללמדנו כמה וכמה ענינים של שלמות הדעת, ועבודה זו נמשכת כל שבעת ימי החג. האיש החכם מנצל את כל ימות ולילות הפסח במחשבה אודות יסודות אלו, ובכך הוא נהפך לאיש אחר.

אולם הלימוד הגדול מכך שהקב"ה פסח על בתי בני ישראל - התרחש בליל ט"ו. מכת בכורות התרחשה בליל ט"ו, וכמו שאומר הפסוק "וַתְּהִי צָעָקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין שָׁם מֵת". מסביבנו כולם מתו, ואנו ישבנו ספונים ושמורים היטב בבתינו, אוכלים את בשר הקרבן, ושומעים את זעקות השבר של המצרים. הקב"ה הראה בזה בצורה ברורה וגלויה, כי על אף שכל אומות העולם יכלו בסופו של דבר, המשחית תמיד יפסח על עם ישראל. זהו המסר של חג הפסח - עם ישראל זוכה ויזכה תמיד לשמירתו המיוחדת של הקב"ה, וכך ימשיך לחיות ולהתקיים לעד. היה זה אירוע נורא הוד שהתרחש באותו לילה, ואנחנו חיים אותו מחדש בכל שנה ושנה.

התורה מצוה עלינו לזכור את הלילה הזה! זהו הפירוש של "ליל שימורים" - לילה שעלינו לשמור עליו ולזכור אותו תמיד. כמובן שהמסר של גאולת היום גם הוא יסודי וחשוב ביותר, אולם ליל הסדר מוקדש להכרה בניסים ונפלאות של השי"ת.

'זכר ליציאת מצרים', והשקיעו את כול כולכם במצוה זו!" כך צריך האב לומר לבני ביתו, גם אם הוא לא מרגיש כך בתוך ליבו. בכך האב - במילים החמות שהוא אומר, וכן הילדים ששומעים את דבריו, משתמשים בהתלהבות החיצונית כדי לעורר את כח פנימיותם - ואין לשער עד כמה גדול הוא דבר זה.

כך זה גם בנוגע לתפילה. יהודי שמגיע לבית הכנסת, יושב במקומו ומתחיל למלמל: "הודו לה' קראו בשמו" - לא עובר זמן רב והוא נרדם... לעומת זאת, אם הוא קורא בקול גדול: "הודו לה' קראו בשמו!" - הוא מתעורר! המילים שאתה אומר מעוררות ומלהיבות אותך! כך עלינו לקיים את כל המצוות כולן, על ידי חיצוניות המעוררות את הפנימיות.

אולם, ישנה דרך נוספת ויסודית יותר, והיא, להבין מה אנחנו עושים. קרי: חשיבה! עלינו ללמוד לחשוב! להקדיש זמן למחשבה! מדובר בפעילות נדירה ביותר עבור רוב בני אדם. האם יצא לכם אי פעם לחשוב אודות נושא מסוים במשך חמש דקות תמימות? האם חשבתם במשך חמש דקות על המצה? אם תהיו כנים עם עצמכם, הרי שהתשובה תהיה "לא".

שבו במשך חמש דקות - לפני בוא חג הפסח - וחישבו על המצה. שבו וחישבו על יציאת מצרים. ואל תגידו לי שאתם חושבים על זה במשך ליל הסדר כולו - זה לא נכון, אינכם חושבים אלא אומרים מילים.

כאשר יהודי לומד את אומנות החשיבה, הוא הופך לאיש אחר. יש לי תכנית מסודרת עבור מי שמבקש להפוך לאדם חושב, תכנית שתלמד את האדם כיצד לחשוב במשך חמש דקות על נושא אחד. אין לשער כמה חשוב ללמוד אומנות זו. כאמור, מי שישקיע מאמץ ללמוד אותה, יהפוך לאיש אחר. כאשר תלמדו לחשוב על דברים, תהיה לכם הבנה חדשה בהם, ותגלו תובנות חדשות שאין לאחרים. מחשבות אלו יעוררו את התלהבותכם הפנימית, כמו שמן שנוסף למדורה. בכל פעם שתרעננו את המחשבות שהשקעתם במצה, ביציאת מצרים, ובכל ענין שעליו חשבתם, יתעורר מחדש כח התלהבותכם הפנימית, ויבער באור יקרות.

חג כשר ושמח!

במהלך ליל הסדר עצמו אנחנו מזכירים שוב ושוב את הניסים שעשה ה' עמנו בלילה זה, ומתארים את קולות השבר של המצרים, שעה שה' נקם את נקמתו במצרים. "וַיִּקָּם פַּרְעֹה לַיְלָה" - גם זה היה נס! שפרעה יקום באמצע הלילה ויחפש את משה ואהרן! כל הניסים הגדולים התרחשו באותו לילה! זו הסיבה שליל הסדר הוא בלילה ולא ביום - על מנת שנספר ונודה להשי"ת על כל הניסים הללו, ובכך נזכור אותם לנצח.

עבודת המצה - שתי דרכים לעורר התלהבות ממצוות

שאלה:

כיצד נוכל לעורר התלהבות בקיום המצוות?

תשובה:

ישנן שתי דרכים - דרך אחת, חיצונית אך שימושית, ודרך נוספת - מהותית ופנימית. הדרך החיצונית היא לקיים את המצוות בזריזות ובהתלהבות חיצוניים, גם אם אינך מרגיש התלהבות פנימית. כאשר האדם עושה פעולה בצורה מנומנמת, הוא נרדם. לעומת זאת, אם יעשה את אותה הפעולה בהתלהבות ובחום, בסופו של דבר זה ישפיע עליו, והתלהבות אמיתית תמלא את פנימיותו.

לדוגמא, בליל הסדר, יהודי נוטל לידיו מצה ואומר: "אה! מצה!" הוא אומר "הנני מוכן ומזומן", ומדבר אודות גדולתה הנפלאה של מצוה זו. גם אם מוחו ריק מתוכן, עצם הפעולות החיצוניות יעוררו את פנימיותו.

כך צריך לנהוג אבי המשפחה בליל הסדר. לפני שבני המשפחה קמים ליטול את ידיהם, עליו לפנות אליהם ולומר כך: "ילדים, אנחנו עומדים כעת לקיים מצוה דאורייתא של 'בערב תאכלו מצות'. זוהי מצוה דאורייתא שיש לנו אותה רק הלילה. מחר כבר לא יהיה לנו אותה! אמנם אסור לנו לאכול חמץ במשך כל השבוע של פסח, אך רק עכשיו יש לנו מצוה לאכול כזית מצה, שהיא מצוה דאורייתא כמו הנחת תפילין. אה! כמה חשובה ויקרה היא מצוה זו! וכמה קדושה נקבל ממנה, וכמו שאנחנו מברכים 'אשר קידשנו במצוותיו'. זכרו שאנו אוכלים את המצה